

‘Als wetenschappers slechts opinies ventileren, gaan alle alarmbellen af’

Het palet aan sprekers over het koloniale verleden in Indonesië is gewijzigd, stelt Esther Captain op 27 mei 2021 in het Parool. Dat komt doordat nieuwe generaties een stem opeisen. Die generatie zou onbevanger zijn dan de ooggetuigen en hun kinderen en wel kritische vragen stellen. Ik heb haar opinie met stijgende verbazing gelezen. Omdat haar artikel nu ook is verschenen in Checkpoint vraagt dat om een reactie.

Captain bouwt haar betoog op drie drogredenen: onbevangenheid van nieuwe generaties, de verschuiving van oorlogsgeschiedenis naar familiegeschiedenis en de verklaring van de reactie van vorige generaties. Daarmee mist zij de kans zich te presenteren als een serieus te nemen onderzoeker.

Allereerst verwacht Captain onwetendheid met onbevangenheid. Maar in plaats dat zij als historica de ontbrekende kennis van die nieuwe generatie probeert bij te spijkeren, verzaakt zij haar plicht. Zij vindt het een goed idee om de fictie van een film leidend te laten zijn bij die educatie en de bijbehorende discussies.

Daartoe introduceert Captain het woord familiegeschiedenis, oftewel familie verhalen. Ze ziet die niet als supplement of verdieping, maar als substitutie voor feiten en controleerbare bronnen. Daarmee begeeft ze zich op drijfzand. Door de film ‘de Oost’ een ‘familiegeschiedenis’ te noemen, legitimeert ze het negeren van feiten en geeft ze zichzelf permissie om als historica, selectief en subjectief, te volstaan met verzonden verhalen. Zo draagt Captain bij aan een ‘vervalst verleden’.

Filmmakers en romanschrijvers is het toegestaan de werkelijkheid te vermengen met hun fantasie, maar voor onderzoekers is dat nu eenmaal een verboden vrucht. Door die verboden vrucht nu zo gulzig te consumeren, ligt haar verbanning uit het wetenschapsparadijs voor de hand.

Ze stelt dat oorlogsslachtoffers voorheen alleen militairen waren, maar dat het nu eveneens vrouwen, kinderen en ouderen betreft. Deze verschuiving werkt volgens haar door in oorlogsherinneringen, die niet langer beperkt zijn tot mannen in uniform, maar impact hebben in familieverband. Hier verkleurt Captain de werkelijkheid. Er is geen verschuiving, dat is onzin. Toegenomen aandacht voor burgerslachtoffers is geen substituut voor controleerbare bronnen en feiten, hooguit een supplement. Kennelijk zijn de feiten en rapporten over de slachtoffers van de gewelddadige ‘Bersiap’ periode in Nederlands-Indië haar onbekend. Dat zou een historicus niet mogen overkomen. Zeker niet omdat juist de kritische en bezorgde volgers van het onderzoek waar Captain zich mee bezig houdt, haar erop hebben gewezen dat haar ‘onderzoek’ zich ten onrechte beperkt tot het gedrag van Nederlandse militairen en daar bovendien erg selectief in is.

Het is dus Captain zelf die de oorlogsherinneringen probeert te verschuiven. Ze introduceert het begrip familiegeschiedenis, maar ziet al die vrouwen, kinderen en ouderen en al die etnische minderheden die door de Javaanse en Sumatraanse terreurgroepen en masse zijn beroofd, verkracht en afgeslacht, simpelweg over het hoofd. Inderdaad ook burgers waren doelwit, zij werden op grote schaal door oorlogsgeweld getroffen. Gelukkig hebben onze Nederlandse militairen op vele plaatsen erger kunnen voorkomen.

Om dat te illustreren en te bewijzen onderbouw ik dit met een tweetal foto's en die zijn in tegenstelling tot de promotieplaatjes van de film 'de Oost' beslist geen fictie.

Bij de foto's:

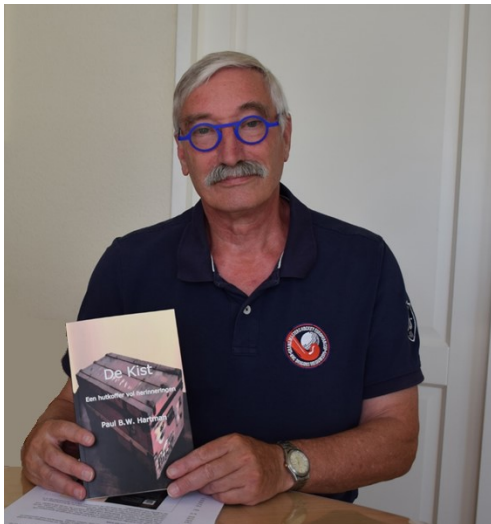
Enkele van de meer dan duizend zojuist uit islamitisch-republikeinse slavernij bevrijdde christelijke Niassers krijgen hier medische hulp, voedsel en kleding van het 1ste Bataljon Jagers OVW in Pasar Oesang (Sumatra, 2 augustus 1947).

Tot slot poneert Captain dat de 2de generatie moeilijk kan omgaan met de artistieke vrijheid die de makers van *De Oost* ten aanzien van hun vaders hebben genomen. Dat zou zo zijn omdat deze generatie te maken had met ouders, die getekend waren door een complex verleden. Een onzinnige oorzaak-gevolg redenering. Beide elementen hebben niets met elkaar te maken. Die redenering gebruikt ze vervolgens om niet te hoeven ingaan op de inhoud van het kritische geluid van de 2de generatie en de critici onterecht te reduceren tot kleine groepjes.

Het is Captain kennelijk ontgaan dat het juist de 2de generatie is geweest die kritische vragen stelde aan vorige generaties en de feiten op tafel wilde hebben. Het is de generatie van de Maagdenhuis bezetting en van de onderwijshervorming. Het is de maatschappijkritische generatie die de zuilen slechte en het mogelijk maakte dat zij nu zelfstandig als onderzoekster en vrouw naar de media toe mag gaan, zonder dat meneer de professor alle aandacht en krediet opeist. Kortom juist die 2de generatie zorgde voor openheid, transparantie en dwong tot het afleggen van verantwoording. En juist dat ontbreekt bij deze film, of je het nu 'familieperspectief' noemt of niet. Geen wonder dat deze kritische 2de generatie daar méér dan moeite mee heeft.

Captain zet de deur wagenwijd open voor de invloed van 'fake news' op de wetenschap, feitenloze opinies en QANON-onzin die op 'Social Media' rondzingt. Het beste bewijs daarvoor is het feit dat Captain een 'fake' film als *'De Oost'* serieus neemt. Dat moet bij alle serieuze wetenschappers en leden van de KNAW de alarmbellen doen afgaan. In sommige sporten is het simpel: 'three strikes out'. Captain voldoet daar meer dan honderd procent aan.

Drs. Paul B.W. Hartman

Paul Hartman, zoon van een Indië-veteraan, is organisatiepsycholoog en auteur. Zijn laatste boek *'De Kist; een hutkoffer vol herinneringen'* (2021) handelt over de vraag waarom zoveel oorlogsvrijwilligers in 1945 naar Nederlands-Indië gingen en waarom ze er na terugkeer zo weinig over verteld hebben.

Zie ook: www.paulhartman.nl